

Valinnanvapauspilottien kriteerit

1) Kriteerit sote-keskus-pilottiin osallistumiselle

Pilottiin hakevan tahon hankesuunnitelmassa tulee kuvata, miten alla olevat kriteerit kyseisessä pilotissa täytetään. Nämä ovat vähimmäisvaatimukset hankesuunnitelmalle.

Pilottiin osallistuva taho: Maakunnan alueen kunnat/kuntayhtymät, joiden yhteenlaskettu asukasluku on vähintään 80 prosenttia maakunnan asukasluvusta.

- Erityisperustein alueen kattama asukasluku voi olla 50–80 prosenttia maakunnan väestöstä. 70 % voidaan alittaa vain jos mukana on vähintään puolet maakunnan kunnista. Mikäli pilottiin kattama alue olisi 50–80 % maakunnan asukasluvusta, pilottiin hakevan tulee esittää hankesuunnitelmassaan uudenlaisten sosiaali- ja terveystalvveluiden alueelliseen ja väestölliseen kattavuuteen ja palveluiden vaikuttavuuteen liittyvät erityiset perusteet.

Pilottiin hallinnointi: Hallinnointi toteutetaan vastuukuntamallilla tai kuntayhtymänä. Myös maakunnan liitto voi hallinnoida pilottia. Pilottiin osallistuvat kunnat tekevät hallinnoivan tahon kanssa sopimuksen, jonka perusteella avustus jaetaan. Hallinnointi siirtyy maakunnalle 1.1.2019.

Maakunnan osallistuminen: Pilottialue laajenee kaikkiin maakunnan alueen kuntiin 1.1.2019. Maakunnan tulee olla mukana pilottiin toiminnassa jo ennen pilottiin siirtymistä sen vastuulle.

Aloitust: Pilotti on aloitettava aikavälillä syksy 2017 – 30.6.2018.

Pilotoitavat palvelut: Sote-keskus-pilottiin tulee alusta lähtien pilotoida vähintään sote-keskuksen suoran valinnan palvelujen ns. rajattua palveluvalikoimaa (valinnanvapauslain 86 §:n 1 momentissa määriteltyä). Palveluvalikoimaa voi pilottiin aikana laajentaa liukuvasti ns. laajaan malliin (valinnanvapauslain 15 §:n 2 ja 3 momentin mukainen). Sote-keskus-pilottiin osallistuvan maakunnan on siirrettävä valinnanvapauslain 86 §:n 2 momentissa tarkoitetut suoran valinnan palvelut sote-keskusten tuotantovastuulle pilottihankkeen päätyttyä viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2023 lukien. Pilottialueella tulisi olla määriteltyä yhtenäiset palvelukokonaisuudet.

Oman toiminnan yhtiöittäminen: Pilottiin osallistuvien kaikkien kuntien/kuntayhtymien pitää yhtiöittää pilottiin piirissä olevat palvelunsa ennen pilottiin aloittamista ja lähtökohtaisesti perustaa vain yksi yhtiö/maakunta, erityisen perustellusta syystä voidaan perustaa useampia yhtiöitä. Nykylainsäädännön edellyttämien palvelujen tuottamista koskevien lupien ja rekisteröimisen tulee olla kunnossa ennen pilottiin alkamista. Maakunnan on yhtiöitettävä muiden kuin kokeiluun osallistuvien alueensa kuntien pilottiin piirissä oleva toiminta 1.1.2019 mennessä (ja yhtiöittää sitä mukaa kuin valikoimaa laajennetaan).

Omaisuuksjärjestelyt: Omaisuuden siirto tulee tehdä lähtökohtaisesti apporttisiirtona ja omaisuuden siirtoa koskevien päätösten on oltava voimaantulon (HE 15/2017 vp) linjauksien mukaisia. Yhtiöille ei ole tarkoitus siirtää kiinteää omaisuutta eikä siirtää muita kuin tehtävän hoitamisen näkökulmasta välttämättömiä sopimuksia. Toimitilojen vuokraamisessa on noudatettava voimaantulon mukaista tasoa.

- **Yhtiöiden pääomittaminen** edellyttää seuraavia selvityksiä:
 - Markkina-analyysi yhtiötettävän toiminnan osalta (markkinoiden koko, yhtiötettävän toiminnan oletettu markkinaosuus)
 - Asiakaskäyttäytyminen yhtiötettävän toiminnan alueella
 - Markkinaosuutta vastaavan tehokkaan palvelutuotannon organisointi yhtiötettävän toiminnan osalta sekä organisointisuunnitelman benchmarking muihin toimijoihin
 - Markkinaosuutta ja toiminnan tehokasta organisointia vastaavan tuloslaskelman ja taseen mallintaminen sekä pääomarahoitustarpeen määrittäminen yhtiötettävän toiminnan toimintaedellytysten turvaamista varten
 - Markkinataloussijoittajaperiaate (sijoitetun pääoman tuotto-odotukset) ja esitetty pääomitusvaade

Yksityisten palvelun tuottajien valinta pilottiin: Pilottia hallinnoiva vastuukunta/kuntayhtymä hyväksyy ennen pilottin alkua mukaan otettavat yksityiset toimijat palvelusetelimallilla (ei siis noudateta valinnanvapauslain mukaista ilmoittautumis-hyväksymis-sopimus-mallia). Maakunnan tulee kuitenkin mahdollisimman pitkälle noudattaa valinnanvapauslain periaatteita. Maakunnan tulee ennen 1.1.2019 tehdä pilotissa vuonna 2019 jatkavien tuottajien kanssa valinnanvapauslain mukainen sopimus (noudatetaan kokonaisuudessaan valinnanvapauslain säännöksiä).

Palveluntuottajien kriteerit:

- Palveluntuottajan on sitouduttava ottamaan valikoimiinsa ainakin valinnanvapauslain 86 §:n 1 mom. mukainen valikoima.
- Tuottajalla tulee olla aluehallintoviraston lupa yksityisen terveydenhuollon palvelujen antamiseen (laki yksityisestä terveydenhuollosta 152/1990), luvan saaminen edellyttää mm. tilojen tarkastusta.
- Tuottajan tulee tehdä ilmoitus kuntaan tuottamistaan muista kuin ympärivuorokautisista sosiaalihuollon palveluista (laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011). Palveluntuottajan pitää olla lupaviranomaisten pitämässä rekisterissä ennen kokeilun aloittamista (niiltä osin kuin tätä laissa edellytetään).
- Tuottajan pitää olla liittynyt Kanta-palveluihin ja tallentaa asiakas- ja potilasasiakirjat Kantaan (sosiaalihuollon asiakirjojen osalta järjestelmän käyttöönotosta lukien).
- Huom. Pilottiin osallistuvan palveluntuottajan tulee täyttää sosiaali- ja terveystieteiden tuottamisesta annettavasta laista tulevat ja valinnanvapauslain mukaiset kriteerit viimeistään syksyllä 2018, jotta se voi olla palveluntuottaja 1.1.2019.

Korvausmalli pilotissa: Järjestäjä korvaa palveluntuottajalle jokaisesta asiakkaasta asiakkaaseen sidotun kapitaatiokorvauksen sekä mahdollisesti siihen liitettävän suoritusperusteisen korvauksen osuuden. Korvaus määräytyy pilottiin osallistuvien kuntien yhdessä sopiman mallin mukaan. Mallien pohjana käytetään sosiaali- ja terveysministeriössä korvausmalleja pohtivan ryhmän esittämiä malleja.

Tietojärjestelmät: Pilottiin osallistuvat tahot vastaavat omista asiakas- ja potilastietojärjestelmistään. Kela vastaa pilotteihin liittyvistä kansallisista tietojärjestelmistä, joita pilottiin osallistuvan tulee käyttää.

Asiakas: Asiakas voi vapaasti valita palveluntuottajan pilottikuntien alueella toimivien tuottajien joukosta ja asiakkaalla on mahdollisuus vaihtaa tuottajaa pilotissa esitettynä ajanjaksoina. Pilottialueen asukkaiden yhdenvertainen mahdollisuus valita palveluntuottaja tulee varmistaa. Jos asiakas ei valitse tuottajaa, se valitaan hänen puolestaan valinnanvapauslain mukaisesti. Asiakkaalle tulee tehdä asiakassuunnitelma lainsäädännössä

tarkemmin säädetyllä tavalla. Jos pilottiin sisältyy sellaisten sosiaalipalveluiden tuottaminen, joista tulee tehdä hallintopäätös, noudatetaan päätöksenteossa valinnanvapauslain säännöksiä. Piloteissa noudatetaan voimassa olevaa asiakasmaksulakia ja -asetusta.

Seuranta ja arviointi: Pilottiin osallistuvalla edellytetään arvioinnissa tarvittavien tietojen systemaattista keräämistä sekä analysointia sekä jakamista muiden maakuntien käyttöön erikseen määritettävällä tavalla. Väliarviointi tulee tehdä välittömästi hallinnon siirron (maakunnalle) jälkeen ja maakunnan tulee tehdä loppuarviointi pilotin päätyttyä. Arvioinnissa on kiinnitettävä erityistä huomiota asiakkaan palvelujen yhteensovittamiseen (integraatio), hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäviin ja soten yhteistyötä kuntien kanssa (ns. yhdyspintapalvelut), pilotin mahdollisiin sukupuolivaikutuksiin sekä asiakasvaikutuksiin ja -kokemuksiin.

2) Kriteerit henkilökohtaisen budjetin pilottiin osallistumiselle

Pilottiin hakevan hankesuunnitelmassa tulee kuvata, miten alla olevat kriteerit kyseisessä pilotissa täytetään. Nämä ovat vähimmäisvaatimukset hankesuunnitelmalle.

Pilottiin osallistuva taho: Maakunnan alueen kunnat/kuntayhtymät, joiden yhteenlaskettu asukasluku on vähintään 80 prosenttia maakunnan asukasluvusta.

- Erityisperusteiden alueen kattama asukasluku voi olla 50–80 prosenttia maakunnan väestöstä. 70 % voidaan alittaa vain jos mukana on vähintään puolet maakunnan kunnista. Mikäli pilotin kattama alue olisi 50–80 % maakunnan asukasluvusta, pilottiin hakevan tulee esittää hankesuunnitelmassaan uudenlaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden alueelliseen ja väestölliseen kattavuuteen ja palveluiden vaikuttavuuteen liittyvät erityiset perusteet.

Pilotin hallinnointi: Hallinnointi toteutetaan vastuukuntamallilla tai kuntayhtymänä. Myös maakunnan liitto voi hallinnoida pilottia. Pilottiin osallistuvat kunnat tekevät hallinnoivan tahon kanssa sopimuksen, jonka perusteella avustus jaetaan. Hallinnointi siirtyy maakunnalle 1.1.2019.

Maakunnan osallistuminen: Pilottialue laajenee kaikkiin maakunnan alueen kuntiin 1.1.2019. Maakunnan tulee olla mukana pilotin toiminnassa jo ennen pilotin siirtymistä sen vastuulle.

Aloitus: Pilotti on aloitettava aikavälillä syyskuu 2017 – 30.6.2018.

Kokeiltavat palvelut: Pilotti toteutetaan valinnanvapauslain 6 luvun säännöksiin mukaisesti. Lain 6 luvussa säädetään mm. siitä mitä palveluja budjetin piiriin voi kuulua ja kenelle se on erityisesti tarkoitettu. Henkilökohtaisen budjetin pilotissa ei erikseen tarkemmin määritellä, mitkä palvelut kuuluvat pilotin piiriin. Pilotoitavat palvelut määrittyvät yksilökohtaisesti asiakkaan tarpeiden ja asiakassuunnitelman mukaan (huomioiden 6 luvun säännökset). Pilotin piiriin voi kuitenkin kuulua vain sellaisia palveluja, joita on pilottialueella saatavissa yksityisiltä palvelun tuottajilta tai kunnan yhtiöitetyn tuottajan tuottamana.

Palveluntuottajat pilotissa: Henkilökohtaisen budjetin pilotissa pilotoidaan palvelujen uudenlaista suunnittelun ja toteuttamisen tapaa, eikä siinä erikseen valita palveluntuottajia kokeiluun. Asiakas valitsee asiakassuunnitelmansa ja sen pohjalta saamansa päätöksen perusteella tuottajan itse tarjolla olevista, edellytykset täyttävistä, tuottajista. Tuottajan tulee ilmoittaa valinnanvapauslain 48 §:n mukaisesti sitoutuvansa palvelun tuottamiseen ehtojen ja asiakassuunnitelman mukaisesti. Pilottialueella on oltava eri palveluiden osalta yksityisiä palveluntuottajia tai kunnan yhtiöittämiä tuottajia, koska kokeilun piiriin voi kuulua vain sellaisia palveluja, joita on kokeilualueella saatavilla yksityisiltä palveluntuottajilta tai ovat

kunnan yhtiöittämiä. Jos jotakin palvelua ei ole alueella saatavissa yksityiseltä palveluntuottajalta ja palvelu halutaan pilotin piiriin, pilottiin osallistuvan kunnan pitää yhtiöittää omaa tuotantoa. Kaikkia asiakkaan tarvitsemia palveluita ei kuitenkaan tarvitse toteuttaa henkilökohtaisen budjetin piiriin kuuluvana. Nykylainsäädännön edellyttämien palvelujen tuottamista koskevien lupien ja rekisteröimisen tulee myös olla kunnossa ennen pilotin alkamista em. palveluiden osalta. Maakunta voi muuttaa henkilökohtaisen budjetin piiriin kuuluvien palvelujen valikoimaa vuoden 2019 alusta yhtiöittämällä sellaisia toimintoja/palveluja, joita ei siihen asti alueella ole yksityisenä tuotantona tuotettu.

Palveluntuottajien kriteerit sen mukaan mitä palvelua tuotetaan:

- Tuottajalla tulee olla aluehallintoviraston lupa yksityisen terveydenhuollon palvelujen antamiseen (laki yksityisestä terveydenhuollosta 152/1990), luvan saaminen edellyttää mm. tilojen tarkastusta.
- Tuottajalla tulee olla aluehallintoviraston lupa tuottaa ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja (laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011).
- Tuottajan tulee tehdä ilmoitus kuntaan tuottamistaan muista kuin ympärivuorokautisista sosiaalihuollon palveluista (laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011). Palveluntuottajan pitää olla lupaviranomaisten pitämässä rekisterissä ennen kokeilun aloittamista (niiltä osin kuin tätä laissa edellytetään).
- Tuottajan pitää olla liittynyt kanta-palveluihin ja tallentaa asiakas- ja potilasasiakirjat Kantaan (sosiaalihuollon asiakirjojen osalta järjestelmän käyttöönotosta lukien).
- Huom. Pilottiin osallistuvan palveluntuottajan tulee täyttää sosiaali- ja terveystieteiden tuottamisesta annettavasta laista tulevat ja valinnanvapauslain mukaiset kriteerit viimeistään syksyllä 2018, jotta se voi olla palveluntuottaja 1.1.2019.

Korvausmalli pilotissa: Järjestäjä korvaa palveluntuottajalle korvauksen palvelun tuottamisesta henkilökohtaiseen budjettiin määritellyn summan mukaisesti. Korvaus määräytyy pilottiin osallistuvien kuntien yhdessä sopiman laskentamallin mukaan. Mallien valmistelussa voidaan käyttää apuna sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltua ohjemateriaalia (julkistetaan erikseen).

Tietojärjestelmät: Pilottiin osallistuvat tahot vastaavat omista asiakas- ja potilastietojärjestelmistään. Kela vastaa pilotteihin liittyvistä kansallisista tietojärjestelmistä, joita pilottiin osallistuvan tulee käyttää.

Asiakas: Pilotissa sovelletaan valinnanvapauslain 6 luvun säännöksiä mm. siitä kenelle henkilökohtainen budjetti voidaan ja tulee myöntää sekä miten asiakasta tulee tukea ja neuvoa budjetin käytössä ja suunnittelussa. Asiakas voi vapaasti valita palveluntuottajan pilottikuntien alueella toimivien, edellytykset täyttävien, tuottajien joukosta. Asiakkaan kanssa tehdään asiakassuunnitelma, jonka perusteella päätös budjetista tehdään. Pilotissa noudatetaan voimassa olevaa asiakasmaksulakia ja -asetusta.

Seuranta ja arviointi: Pilottiin osallistuvilta edellytetään arvioinnissa tarvittavien tietojen systemaattista keräämistä ja analysointia sekä tietojen jakamista muiden maakuntien käyttöön erikseen määritettävällä tavalla. Väliarviointi tulee tehdä välittömästi hallinnon siirron (maakunnalle) jälkeen ja maakunnan tulee tehdä loppuarviointi pilotin päätyttyä. Henkilökohtaisen budjetoinnin arvioinnissa on kiinnitettävä erityistä huomiota asiakkaan osallisuuden toteutumiseen ja seurantajärjestelmän luomiseen. Lisäksi huomioita on kiinnitettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäviin erityisesti niiden palvelujen osalta, jotka edellyttävät palvelujen yhteensovittamista tai soten yhteistyötä kuntien kanssa (ns. yhdyspintapalvelut), pilotin mahdollisiin sukupuolivaikutuksiin sekä asiakasvaikutuksiin ja -kokemuksiin.